

การเรียนรู้รูปแบบโครงการสู่การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม Project Design Learning to Learners' Participations

ศิริพร เพ็งจันทร์*

Siriporn Pengjan*

คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี
Faculty of Liberal Arts and Management Science, Prince of Songkhla University,
Surat thani Campus

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ (1) เพื่อพัฒนาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยรูปแบบโครงการของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 ภาคเรียนที่ 1/2558 ในรายวิชา องค์การและการจัดการสมัยใหม่ (2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่ผ่านการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบโครงการ (3) เพื่อศึกษาการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน การวิจัยครั้งนี้เน้นให้นักศึกษาเป็นผู้กำหนดการดำเนินโครงการและกิจกรรมในโครงการของรายวิชาทั้งกระบวนการ และกระตุ้นให้นักศึกษาเกิดความสนใจในบทเรียนโดยการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใกล้ตัวของผู้เรียน หรือประสบการณ์ที่นักศึกษาได้จากการเรียนครั้งก่อน ๆ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย แบ่งเป็น 2 ส่วน คือ การวิจัยเชิงปริมาณ โดยใช้แบบประเมินพฤติกรรมจากประชากรที่ศึกษา จำนวน 124 คน และการวิจัยเชิงคุณภาพ จากกลุ่มตัวอย่างที่มีการสุ่มโดยบังเอิญจากสมาชิกที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับปัญหาการวิจัย การสนทนากลุ่ม 52 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก 26 คน การสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นนักศึกษาคนละกลุ่มกันพบว่า จากแบบประเมินพฤติกรรมได้สร้างพฤติกรรมการมีส่วนร่วมและเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างมีศักยภาพที่ดีมากขึ้นเป็นจุดเริ่มต้นในการช่วยให้นักศึกษาสามารถพัฒนาพฤติกรรมการมีส่วนร่วมให้สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตและสังคม และเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและการดำเนินชีวิตในอนาคตต่อไปได้ ข้อเสนอแนะการนำผลการวิจัยไปใช้เพื่อพัฒนาความสามารถการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบโครงการทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางพฤติกรรมและความพึงพอใจต่อการเรียนการสอนไปในทางที่ดีขึ้นส่งผลต่อการสร้างประชาธิปไตยในห้องเรียน

คำสำคัญ : การเรียนรู้รูปแบบโครงการ พฤติกรรมการมีส่วนร่วม รูปแบบการเรียนการสอน

*Corresponding Author. Email: pookubsp11@gmail.com

Abstract

The objectives of this research were (1) to study the 2nd year undergraduate students' participations in Project Design (2) to investigate learners' attitudes towards using Project Design in studying Organization and Modern Management course (3) to increase learners' participations. The subjects were 124 second year Public Administration students, Department of Public Administration, Faculty of Liberal Arts and Management Sciences, Prince of Songkla University, Surat Thani Campus. The instruments used in this study were behavioral evaluation form, focus group interviews, and in-depth interviews by accidental sampling. The results were as follows: 1) the data gained from the observation by using Project Based Learning technics reveals that learners tried to participate in the class more than the previous courses. 2) Learners had positive attitudes towards Project Design technic. 3) There was a positive relation between learners' participation and teacher-learners interactions. The results of the study indicated that learners have more participation and they are being more responsible of their learning process each time which can help creating a more democratic classroom and also improving their learning achievements.

Keywords: Project base learning, Participation behavior, Learning process

บทนำ

กระบวนการเรียนการสอนที่ไม่เน้นการบรรยายของอาจารย์ผู้สอนหรือวิทยากรแต่เป็นกระบวนการที่ผู้สอนเปลี่ยนบทบาทเป็นที่ปรึกษา ผู้จัดการ ผู้ประสานและผู้ที่กระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์โดยการสร้างบรรยากาศในการจัดการเรียนการสอนให้เอื้อต่อการทำกิจกรรมของผู้เรียนและเน้นการสื่อสารแบบแนวราบ โดยผู้บรรยายจะแสดงบทบาทเป็นผู้เรียนรู้ไปพร้อมกับผู้เรียน นอกเหนือจากเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้ให้ความรู้และผู้ประเมินการจัดการศึกษาเป็นไปอย่างมีคุณภาพเป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน ด้วยรูปแบบการจัดการศึกษาที่หลากหลาย และมีการพัฒนาและปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัยเพื่อตอบสนองความต้องการของผู้เรียนและสังคมได้อย่างต่อเนื่อง จนนำไปสู่การเป็นต้นแบบที่เป็นเอกลักษณ์ของมหาวิทยาลัยที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางด้วยวิธีการจัดการความรู้ (Knowledge management) กระบวนการสร้างคุณค่า (Value creation process) ด้วยการนำปรัชญาของพระราชบิดา “ขอให้ถือประโยชน์ของตนเองเป็นกิจที่สองประโยชน์ของเพื่อนมนุษย์เป็นกิจที่หนึ่ง” และมีวัฒนธรรมองค์กรแห่งการเรียนรู้

(Learning organization) โดยเน้นการพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาและการบริการวิชาการ เพื่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Faculty of Liberal Arts and Management Science, 2015)

ในบริบทของห้องเรียนพฤติกรรมการณ์มีส่วนร่วมของผู้เรียนมีความสำคัญเป็นอย่างมาก ต่อการเรียนรู้ ดังนั้นการเรียนรู้เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมที่เหมาะสม ถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการ ดำเนินชีวิตในสังคมปัจจุบันของผู้เรียน ปัจจัยที่ทำให้เราเผชิญกับสถานการณ์ต่าง ๆ ได้อย่าง เหมาะสม อย่างเท่าทัน กล้าฟันฝ่า อุปสรรคและปัญหา ส่งผลผู้เรียนเกิดความร่วมมือ ความ ตั้งใจ ความรับผิดชอบ การวางตนในความรู้สึก อารมณ์และเจตคติก่อให้เกิดองค์ความรู้ ทักษะ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้เรียนได้สูงสุด กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีวิธีการที่หลากหลาย สามารถนำมาใช้ในวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน เช่น การฝึกอบรมบุคลากร การเรียนการสอน ในโรงเรียน การศึกษาในชั้นเรียนระดับปริญญาตรีและสูงกว่า รวมไปถึงการพัฒนาชุมชนเพื่อ จัดปัญหาความยากจนในประเทศต่าง ๆ และมุ่งให้ผู้เข้าสู่วิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สามารถสร้างทักษะในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการสร้างทักษะในเชิงวิชาชีพ การดำเนินอาชีพ ความคิดริเริ่มและการแสวงหาความรู้ด้วยตัวเองตลอดชีวิต (Paphatsarakarn, 2011)

รายวิชา องค์การและการจัดการสมัยใหม่ เป็นวิชาแกนของนักศึกษาหลักสูตรการจัดการ รัฐกิจและวิสาหกิจ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ชั้นปีที่ 2 ทุกคนจะต้องลงทะเบียนเรียน รายวิชามุ่งเน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจในแนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับองค์กรและการจัดการ สมัยใหม่ ประเภทและลักษณะขององค์กร อำนาจหน้าที่ความรับผิดชอบ โครงสร้าง วิธีดำเนินงาน ขององค์กร กระบวนการบริหารและการจัดการ การวางแผน การจัดองค์กร การวินิจฉัยสั่งการ การส่งเสริมกำลังใจผู้ปฏิบัติงานและการควบคุม และแนวโน้มของการบริหารและการจัดการ ในอนาคต ซึ่งมีนักศึกษาลงทะเบียนเรียนทั้งสิ้นในรายวิชานี้จำนวน 124 คน รายวิชานี้เน้น การเรียนรู้เชิงเนื้อหา ดังนั้นการมีนักศึกษาที่มีจำนวน 124 คน ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมใน ห้องเรียนของนักศึกษา

จากงานวิจัยของ Wattanasin et al. (2009) พบว่า การมีส่วนร่วมมีความสำคัญต่อตัว นักศึกษาชุมชน และสังคมมากในปัจจุบัน จึงควรได้รับการช่วยเหลือเพื่อที่จะได้พัฒนาศักยภาพ ของนักศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผู้วิจัยได้จัดการเรียนการสอนให้ประชากรที่ศึกษากลุ่มเดียวกัน เมื่อศึกษาในชั้นปีที่ 1 จากรายวิชาความรู้เบื้องต้นการจัดการรัฐกิจและวิสาหกิจ (Induction to public and enterprise) พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมที่หลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ทั้งการแสดงความคิดเห็น การไม่ให้ความร่วมมือ การหลีกเลี่ยงแลกเปลี่ยน การคุยในชั้นเรียน เป็นต้น อีกทั้งผู้วิจัยได้ทดลองการใช้การเรียนแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบโครงการในรายวิชาการ จัดการโครงการและประเมินผลโครงการ (Project management and project evaluation) ของหลักสูตรเดียวกันที่จัดการเรียนการสอนให้แก่นักศึกษาชั้นปีที่ 4 ส่งผลสัมฤทธิ์จากการ

ประเมินการเรียนการสอนของนักศึกษา ดังตัวอย่าง “ชอบเรียนแบบโครงการเพราะเมื่อจบการศึกษาแล้ว สามารถจัดโครงการทั้งกระบวนการเองได้” สามารถสะท้อนผู้เรียนสามารถประยุกต์การเรียนรู้มีส่วนร่วมและนำไปใช้ในชีวิตได้จริง จากผลลัพธ์ของโครงการที่นักศึกษาได้ดำเนินการ นำไปสู่การสร้างเครือข่ายของโครงการในพื้นที่ของมหาวิทยาลัย และชุมชนรอบมหาวิทยาลัย (Pengjan, 2015)

ดังนั้นเพื่อแก้ปัญหาการไม่กล้ามีส่วนร่วมของนักศึกษาในรายวิชาการองค์การและการจัดการสมัยใหม่ จึงใช้วิธีการเรียนรู้ในรูปแบบโครงการที่เน้นให้นักศึกษาเป็นผู้กำหนดการดำเนินโครงการและกิจกรรมในโครงการทั้งกระบวนการ มาประยุกต์ในการจัดการเรียนการสอน เรื่อง “ปัญหาขององค์การและการจัดการสมัยใหม่ในปัจจุบัน ทั้งในบริบทขององค์การภาครัฐและภาคเอกชน” กระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียนโดยการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใกล้ตัวของผู้เรียน หรือประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้รับจากการเรียนครั้งก่อน ๆ เข้าสู่เรื่องที่ศึกษาและคาดหวังว่าหลังจากการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบโครงการจะช่วยสร้างพฤติกรรมมีส่วนร่วมและเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมอย่างมีศักยภาพที่ดีมากขึ้น เป็นจุดเริ่มต้นในการช่วยให้นักศึกษาสามารถพัฒนาพฤติกรรมมีส่วนร่วมให้สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตและสังคม และเป็นส่วนหนึ่งที่จะทำให้นักศึกษาประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและการดำเนินชีวิตในอนาคตต่อไปได้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อพัฒนาการเรียนแบบมีส่วนร่วม โดยรูปแบบโครงงาน
- 2) เพื่อศึกษาความพึงพอใจของนักศึกษาที่ผ่านการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม โดยรูปแบบโครงงาน
- 3) เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน

วิธีการดำเนินการวิจัย

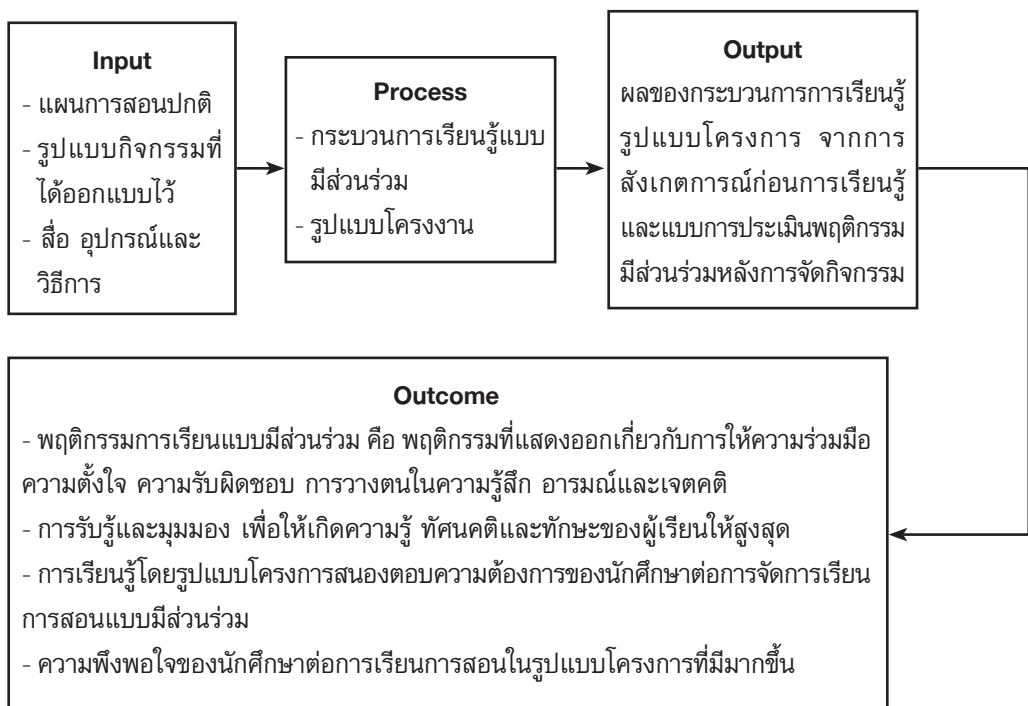
การศึกษาค้นคว้าด้วยกรอบแนวคิดทฤษฎี การเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning Process: PLP) ซึ่งอยู่ในกระบวนการจัดการเรียนการสอนตามการจัดการเรียนการสอนในศตวรรษที่ 21 ใช้ข้อมูลเชิงปริมาณและข้อมูลเชิงคุณภาพ ดังภาพที่ 1

1. ประชากรที่ศึกษา คือ นักศึกษาชั้นปีที่ 2 หลักสูตรการจัดการรัฐกิจและวิสาหกิจ สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ ที่ลงทะเบียนเรียนในรายวิชาการองค์การและการจัดการสมัยใหม่ ภาคการศึกษาที่ 1 ปีการศึกษา 2558 จำนวน 124 คน และกลุ่มตัวอย่างที่ศึกษาที่ไม่อาศัยความน่าจะเป็นทั้งนี้โดยมีคุณสมบัติสัมพันธ์โดยตรงกับปัญหาวิจัย ใช้วิธีการสุ่มทวนกลุ่ม จำนวน 52 คน และกลุ่มตัวอย่าง ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึก จำนวน 26 คน

2. เครื่องมือการวิจัย 2 รูปแบบ คือ 1. การวิจัยเชิงปริมาณโดยศึกษาจากประชากร ศึกษาจากแบบสังเกตพฤติกรรม 2. วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยศึกษาจากกลุ่มตัวอย่างที่มีการสุ่มโดยบังเอิญซึ่งมีคุณสมบัติสัมพันธ์โดยตรงกับปัญหาวิจัยในการสนทนากลุ่ม (Focus group) จำนวน 52 คน และการสัมภาษณ์เชิงลึก (Deep interview) จำนวน 26 คน การสนทนากลุ่มและการสัมภาษณ์เชิงลึกเป็นนักศึกษาคนละกลุ่มกัน ตามเนื้อหาองค์การและการจัดการสมัยใหม่ ภายใต้รูปแบบการเรียนการสอนที่มีการออกแบบให้มีการดำเนินกระบวนการโครงการ เพื่อใช้ในกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม และการประเมินผลกระบวนการเรียนการสอนดังกล่าว

3. การวิจัยครั้งนี้ มีวิเคราะห์ผลการประเมินพฤติกรรมหลังการใช้กิจกรรม โดยการหาร้อยละจากคะแนนการประเมินกิจกรรมของประชากรที่ศึกษา และแนวคำถามในการสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับอาจารย์ผู้สอน นักศึกษา และรูปแบบของโครงการ

4. เนื้อหาสาระวิชาที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ การจัดองค์การ และการจัดการสมัยใหม่และแนวโน้มของการบริหารและการจัดการในอนาคต กรณีศึกษาโดยเน้นทั้งหน่วยงานภาครัฐและเอกชน โดยเน้นในประเด็น “ปัญหาขององค์การและการจัดการสมัยใหม่ในปัจจุบัน ทั้งในบริบทขององค์การภาครัฐและภาคเอกชน”

ภาพที่ 1 แสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาได้นำรูปแบบโครงการมาออกแบบกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและเพื่อการศึกษาถึงผลของการนำรูปแบบของกระบวนการมีส่วนร่วมดังกล่าวมาปฏิบัติด้วยวิธีการประเมินผลการเรียนรู้ในการเรียนการสอนทั้งก่อนและหลังการนำกระบวนการดังกล่าว ภายใต้กรอบที่กำหนด (Input-Output) โดยก่อนการเรียนรู้ใช้การสังเกตการณ์และหลังการเรียนรู้โดยแบบประเมินพฤติกรรม ดังนี้

การสร้างเครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้านี้ แบ่งออกเป็น 3 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นเตรียมการ

1. สังเกตการณ์พฤติกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมก่อนสร้างกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม จากการตอบข้อซักถามและการนำเสนอหน้าชั้นเรียน ในเรื่อง “ปัญหาขององค์การและการจัดการสมัยใหม่ในปัจจุบัน ทั้งในบริบทขององค์การภาครัฐและภาคเอกชน”
2. กำหนดหัวข้อเรื่องที่จะทำวิจัยโดยอ้างอิงจากปัญหาและสิ่งที่ต้องการพัฒนา
3. ศึกษาข้อมูล เอกสารอ้างอิง แนวคิด ทฤษฎีและเอกสารต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่ทำการศึกษาวิจัยในชั้นเรียน
4. กำหนดวิธีการและโครงสร้างการพัฒนา

ขั้นที่ 2 ขั้นดำเนินการ

1. สังเคราะห์การเรียนรู้ในรูปแบบโครงการโดยออกแบบกระบวนการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม
2. จัดทำเครื่องมือในการสังเกตพฤติกรรม โดยคำนึงถึงหลักความเป็นจริงและสิ่งที่สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้ และสร้างเครื่องมือที่วัดพฤติกรรมและการร่วมกิจกรรมของแต่ละบุคคล และรายกลุ่ม คือ แบบประเมินพฤติกรรม
3. แบ่งเกณฑ์การมีส่วนร่วมเป็น 5 ระดับ คือ ระดับดีเยี่ยม ระดับดีมาก ระดับดี ระดับปานกลาง และระดับน้อย โดยการวิเคราะห์ประเมินพฤติกรรมหลังการใช้กิจกรรม โดยการหาค่าร้อยละจากคะแนนการประเมินกิจกรรมของประชากรที่ศึกษา
4. แบบประเมินพฤติกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม คือ การวัดพฤติกรรมที่แสดงออกเกี่ยวกับการให้ความร่วมมือ ความตั้งใจ ความรับผิดชอบ การวางตนในความรู้สึก อารมณ์และเจตคติ การรับรู้และมุมมองเพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะและทักษะของผู้เรียนให้สูงสุด (Sukhasem, 2011) เพื่อประเมินประชากรในการศึกษา จำนวน 124 คน
5. นำข้อมูลที่ได้จากการจัดกิจกรรม โดยการบันทึกลงในแบบประเมินพฤติกรรมนักศึกษาด้วยตนเอง
6. ดำเนินการกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบโครงงานผลจากทักษะการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (ผลสะท้อนกลับ) (Sungsuk, 2013) ในเนื้อหาการจัดองค์การ การจัดการ

สมัยใหม่และแนวโน้มของการบริหารและการจัดการในอนาคต กรณีศึกษาโดยเน้นทั้งหน่วยงานภาครัฐและธุรกิจในประเทศ “ปัญหาขององค์การและการจัดการสมัยใหม่ในปัจจุบัน ทั้งในบริบทขององค์การภาครัฐและภาคเอกชน” จำนวน 13 องค์การ พร้อมนำเสนอรูปแบบการดำเนินการทั้งกระบวนการ

7. ประเมินผลการเรียนรู้ในการเรียนการสอนทั้งก่อนและหลังการนำกระบวนการ โดยก่อนการเรียนรู้ใช้การสังเกตการณ์และหลังการเรียนรู้โดยแบบประเมินพฤติกรรม การสนทนากลุ่ม และการสัมภาษณ์เชิงลึก ตามแนวคำถามสอดคล้องกับเนื้อหาองค์การและการจัดการสมัยใหม่ ภายใต้รูปแบบการเรียนการสอนที่มีการออกแบบให้มีการดำเนินกระบวนการรูปแบบโครงงาน

8. รวบรวมข้อมูล และสรุปข้อมูลผลการศึกษา

ขั้นที่ 3 ขั้นสรุปผลและเผยแพร่

ผลการศึกษาที่ได้จากการวิจัยครั้งนี้ไปพัฒนาการเรียนการสอนในรายวิชา องค์การ และการจัดการสมัยใหม่ และวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในหลักสูตรการจัดการรับกิจและวิสาหกิจ เพื่อเผยแพร่ให้แก่ผู้สนใจต่อไป

ผล

จากการวิจัย พบว่า

1. การพัฒนาการเรียนแบบมีส่วนร่วม โดยรูปแบบโครงการ

ประเมินจากพฤติกรรมการเรียนแบบมีส่วนร่วม โดยการใช้ข้อมูลเชิงสถิติ ในรูปแบบจำนวนร้อยละของนักศึกษา จำนวน 124 คน เกี่ยวกับการให้ความร่วมมือ ความตั้งใจ ความรับผิดชอบ การวางตนในความรู้สึก อารมณ์และเจตคติ การรับรู้และมุมมองเพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะคติและทักษะของผู้เรียนให้สูงสุดมีรายละเอียด ดังต่อไปนี้

1.1 ข้อมูลก่อนเรียนรู้จากการสังเกตการณ์พฤติกรรมของนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จำนวน 124 คน ในการตอบข้อซักถามและการนำเสนอหน้าชั้นเรียน ในเรื่อง “ปัญหาขององค์การและการจัดการสมัยใหม่ในปัจจุบัน ทั้งในบริบทขององค์การภาครัฐและภาคเอกชน” พบว่า นักศึกษามีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน ทั้งการแสดงความคิดเห็น การไม่ให้ความร่วมมือ การหลีกเลี่ยงแลกเปลี่ยน การคุยในชั้นเรียน เป็นต้น (Wattanasin et al., 2009)

1.2 ข้อมูลหลังเรียน โดยแบบประเมินพฤติกรรมจากข้อมูลเชิงสถิติ ในรูปแบบจำนวนร้อยละของนักศึกษา จำนวน 124 คน เกี่ยวกับการให้ความร่วมมือ ความตั้งใจ ความรับผิดชอบ การวางตนในความรู้สึก อารมณ์และเจตคติ การรับรู้และมุมมองเพื่อให้เกิดความรู้ ทักษะคติและทักษะของผู้เรียนให้โดยแบ่งการมีส่วนร่วมเป็น 5 ระดับ คือ ระดับดีเยี่ยม ระดับดีมาก ระดับดีระดับปานกลาง และระดับน้อย พบว่า

พฤติกรรมการให้ความร่วมมือในการดำเนินโครงการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในระดับดีมาก มากที่สุดจำนวน 40% รองลงมา คือ ระดับดีเยี่ยม จำนวน 37.6% และระดับดี จำนวน 22.4%

พฤติกรรมมีความตั้งใจในการดำเนินโครงการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในระดับดีมาก มากที่สุดจำนวน 64% รองลงมาคือ ระดับดีจำนวน 26.4% และระดับดีเยี่ยมจำนวน 9.6%

พฤติกรรมมีความรับผิดชอบในการดำเนินโครงการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในระดับดีเยี่ยม มากที่สุดจำนวน 57.6% รองลงมา คือ ระดับดีมาก จำนวน 41.6% และระดับดี จำนวน 0.8%

พฤติกรรมวางตนในความรู้สึกมีส่วนร่วมในการทำโครงการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในระดับดีมาก มากที่สุด จำนวน 80% รองลงมา คือ ระดับดีเยี่ยม จำนวน 20%

พฤติกรรมรับรู้และมีมุมมองทางบวกต่อการมีส่วนร่วมในการทำโครงการ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมในระดับดีเยี่ยม มากที่สุดจำนวน 67.2% รองลงมา คือ ระดับดีมาก จำนวน 32% และระดับดี จำนวน 0.8%

ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบโครงการ โดยให้ความร่วมมือในระดับที่ดีมาก มีความตั้งใจในระดับดีมาก มีความรับผิดชอบในระดับดีเยี่ยม มีการวางตนในความรู้สึกมีส่วนร่วมระดับดีมาก และมีพฤติกรรมรับรู้และมีมุมมองทางบวกในระดับที่ดีเยี่ยม

2. ผลศึกษาของความพึงพอใจต่อการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบโครงงาน

การวิจัยเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึก ด้วยการวิเคราะห์การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมในรูปแบบโครงงาน พบว่า การทดสอบกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 56 คน จากการสัมภาษณ์กลุ่ม มีทักษะต่อการสนองตอบ (ผลสะท้อนกลับ) ต่อการเรียนรู้การสอนในเนื้อหาการจัดองค์การ การจัดการสมัยใหม่ และแนวโน้มของการบริหารและการจัดการในอนาคต ทัศนศึกษา โดยเน้นทั้งหน่วยงานภาครัฐและธุรกิจ ในประเด็น “ปัญหาขององค์การและการจัดการสมัยใหม่ในปัจจุบัน ทั้งในบริบทขององค์การภาครัฐและภาคเอกชน” ปรากฏผลดังนี้

2.1 ความพึงพอใจของนักศึกษาที่ผ่านการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบโครงงาน

การมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียนสามารถแก้ปัญหาการไม่กล้ามีส่วนร่วมของนักศึกษา โดยใช้วิธีการเรียนรู้ในรูปแบบโครงการที่เน้นให้นักศึกษาเป็นผู้กำหนดการดำเนินโครงการและกิจกรรมในโครงการทั้งกระบวนการ มาประยุกต์บทเรียนเรื่อง “ปัญหาขององค์การและการจัดการสมัยใหม่ในปัจจุบัน ทั้งในบริบทขององค์การภาครัฐ

และภาคเอกชน” และเป็นการกระตุ้นให้ผู้เรียนเกิดความสนใจในบทเรียนโดยการเชื่อมโยงกับประสบการณ์ใกล้ตัวของผู้เรียนหรือประสบการณ์ที่ผู้เรียนได้จากการเรียนครั้งก่อน ๆ เข้าสู่เรื่องที่จะศึกษาเรียนรู้ ดังความคิดเห็นตัวอย่าง ต่อไปนี้

นักศึกษาคนที่ 1 “มีความรู้สึกชอบเพราะไม่ชอบการเรียนการสอนแบบบรรยายที่มีการยืนพูดให้นักศึกษาฟัง เพราะการบรรยายเป็นการถ่ายทอดข้อมูลด้านเดียวจากอาจารย์ผู้สอน เมื่ออาจารย์จัดการเรียนการสอนแบบรูปแบบโครงการทำให้รู้สึกชอบและอยากเข้าเรียนมาก”

นักศึกษาคนที่ 2 “โดยส่วนตัวหนูชอบกระบวนการเรียนการสอนที่กระตุ้นให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์อยู่อย่างต่อเนื่อง โดยอาจารย์เน้นเป็นที่ปรึกษาไม่ใช่เน้นยัดเยียดข้อมูล และยังมีการเน้นการสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ เพราะสร้างให้เกิดการแลกเปลี่ยนความรู้และนำไปสู่อาจารย์ผู้สอนและผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีมากขึ้น”

นักศึกษาคนที่ 3 “ผมคิดว่าเป็นกระบวนการเรียนการสอนเอื้อต่อการทำกิจกรรมของนักศึกษาในชั้นเรียน แม้ชั้นเรียนจะมีการเรียนอยู่จำนวนเยอะ โดยอาศัยประสบการณ์ (Experience) ของผู้สอนช่วยให้นักศึกษานำประสบการณ์เดิมของนักศึกษาที่มีจากรายวิชาอื่น ๆ เช่น วิชารัฐประศาสนศาสตร์เบื้องต้น มาพัฒนาเป็นองค์ความรู้”

นักศึกษาคนที่ 4 “วิชานี้มีการจัดกระบวนการเรียนการสอนสะท้อนให้พวกเราได้คิดตลอดเวลา แลกได้แลกเปลี่ยนทั้งกับเพื่อนและอาจารย์ผู้สอน ทำให้นักศึกษาได้มีโอกาสแสดงออกในการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและเรียนรู้ซึ่งกันและกัน ยิ่งวันไหนมีวิชานี้ผมรีบมาเลย”

นักศึกษาคนที่ 5 “พวกเรา รู้สึกการเรียนในรูปแบบนี้ เหมือนจำลอง ระบอบประชาธิปไตยในห้องเรียนที่พวกเราต้องการเลย”

นักศึกษาคนที่ 6 “มีความรู้สึกแวบขึ้นมาทันที ว่าถ้าทุกรายวิชามีการจัดการเรียนการสอนที่ไม่เน้นบรรยายมากเกินไป มันคงสนุกน่าดูเลย”

นักศึกษาคนที่ 7 “อยากให้กลุ่มที่เรียนมีนักศึกษาจำนวนน้อยกว่านี้ จะทำให้อาจารย์และนักศึกษาได้แลกเปลี่ยนอย่างทั่วถึงมากกว่านี้ รู้สึกเกิดระบบประชาธิปไตยในห้องเรียนเลย”

ข้อมูลจากการสนทนากลุ่ม สามารถวิเคราะห์ได้ว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาที่ผ่านการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม ในรูปแบบโครงงานมีทิศทางที่เป็นบวก นักศึกษามีความรู้สึกพอใจในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวนี้ ดังจะเห็นได้จากการที่นักศึกษาได้แสดงความคิดเห็นดังกล่าวนี้ ซึ่งจะเป็นข้อมูลยืนยันพฤติกรรมการเรียนรู้ของนักศึกษาในการมีส่วนร่วมที่มีระดับที่ดีมาก

3. ผลของการสร้างการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน

การสร้างเป้าหมายของการมีส่วนร่วมและการมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อแก้ปัญหาการไม่กล้ามีส่วนร่วมของนักศึกษา โดยใช้วิธีการเรียนรู้ในรูปแบบโครงการ พบว่า

การจัดการเรียนการสอนที่เน้นให้นักศึกษาเป็นผู้กำหนดการดำเนินโครงการและกิจกรรมในโครงการทั้งกระบวนการมาประยุกต์บทเรียน เรื่อง “ปัญหาขององค์การและการจัดการสมัยใหม่ในปัจจุบัน ทั้งในบริบทขององค์การภาครัฐและภาคเอกชน” ส่งผลต่อการสร้างความร่วมมือ ความตั้งใจ ความรับผิดชอบต่อการเรียนมากขึ้น และมีอารมณ์ร่วมและมีเจตคติที่ดีในการเรียนรู้มากขึ้น ก่อให้เกิดองค์ความรู้ ทักษะ ทักษะ และพฤติกรรมต่อการจัดการจากการเรียนการสอน และเกิดเข้าใจสร้างความคิดรวบยอด (Understanding and conceptualization) มากยิ่งขึ้น นักศึกษาได้มีโอกาสนำเอาการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นใหม่ไปประยุกต์ใช้ในสถานการณ์ต่าง ๆ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติของผู้เรียนเอง สามารถสร้างทักษะในด้านการสร้างทักษะความคิดริเริ่ม การสร้างการแสวงหาความรู้ด้วยตัวเองตลอดชีวิต นำไปสู่การสร้างความสำเร็จเพื่อนร่วมงานและความสามัคคี

การเรียนการสอนที่สร้างรูปแบบการทำงาน ความรู้ได้จากการศึกษาค้นคว้าจะเป็นประโยชน์ต่อการทำงานในอนาคต วิเคราะห์การหาข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึก จากบทเรียน เรื่อง “ปัญหาขององค์การและการจัดการสมัยใหม่ในปัจจุบัน ทั้งในบริบทขององค์การภาครัฐและภาคเอกชน” นักศึกษาได้ทดลองสร้างองค์การเสมือนจริง จากแนวคำถามที่ครอบคลุมประเด็นของอาจารย์ นักศึกษาและรูปแบบโครงการดังตัวอย่างความคิดเห็น ดังต่อไปนี้

3.1 การจัดรูปแบบการเรียนการสอนในรูปแบบโครงการ “สร้างการเรียนรู้ให้พวกเราโดยการเป็นผู้กำหนดการดำเนินโครงการและกิจกรรมในโครงการในชั้นเรียนทั้งหมด และยังสามารถช่วยสร้างให้พวกเราที่มีพฤติกรรมที่อยากมีส่วนร่วม และเป็นผู้ที่มีส่วนร่วมที่ได้มีการพัฒนาศักยภาพที่ดีมากขึ้น แลเป็นจุดเริ่มต้นในการช่วยให้พวกเราสามารถพัฒนาพฤติกรรมอย่างมีส่วนร่วมในชั้นเรียนที่สามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตรและสังคมได้ การจัดการเรียนการสอนที่กล่าวมานี้เป็นส่วนหนึ่งทำให้พวกเราประสบความสำเร็จในด้านการเรียนและการดำเนินชีวิตต่อไปได้”

3.2 การจัดการเรียนการสอนในรูปแบบนี้เป็นพื้นฐานที่ทำให้ “พวกเราที่เรียนวิชานี้ได้มีวิธีการวิเคราะห์ประเด็นปัญหา วิธีการทำงาน การแก้ไขปัญหาขัดแย้ง การคัดเลือกโจทย์ในประเด็นที่สนใจ ทำให้ได้ร่วมกันอภิปรายเพื่อขยายความ จัดลำดับความสำคัญของงาน พร้อมเนื้อเรื่องที่ต้องการเพื่อให้ได้เนื้อหาของข้อมูลที่ต้องการให้มากที่สุด อีกทั้งการให้รายละเอียดของประเด็นที่ต้องการโดยกระบวนการอภิปราย ทำให้เกิดทักษะในการเรียนรู้โดยการแลกเปลี่ยนและการอภิปราย และการทำให้เกิดการสำรวจรวบรวมข้อมูลแล้วนำข้อมูลนั้น ๆ มาจำแนกเป็นหมวดหมู่ พร้อมนำเสนอในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อนำไปใช้ในการวางแผนหรือพัฒนางาน หรือปรับปรุงงาน ซึ่งเป็นการฝึกทักษะกระบวนการทำงานด้วยตนเอง หรือร่วมกันทำงานเป็นกลุ่ม”

3.3 พวกเราสามารถวางแผนการทำงานเป็นระบบได้ช่วยให้สามารถพัฒนาความคิดริเริ่มสร้างสรรค์การจัดการเรียนการสอนที่มีการศึกษา ค้นคว้า และแก้ปัญหาจากการทำงานร่วมกันของพวกเราทำให้พวกเรามีความรู้ ความสามารถ และประสบการณ์ในโครงการที่ทำจริงในกรณีที่ต้องนำเสนอต่อผู้ที่เกี่ยวข้อง

3.4 “การออกแบบการเรียนการสอนโดยใช้ประสบการณ์ ของผู้สอนช่วยให้ผู้เรียนนำประสบการณ์เดิมของนักศึกษามาพัฒนาเป็นองค์ความรู้และทำให้พวกเรากล้าคิด กล้าเขียนโดยไม่กลัว แล่วิธีการออกแบบโครงการของกลุ่มไม่มีอะไรเป็นข้อจำกัดเลย สนุกดี”

จากการสัมภาษณ์เชิงลึกนำมาสู่ข้อค้นพบ ในการสร้างการเรียนรู้ที่สร้างประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในห้องเรียน สร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนและร่วมเรียนรู้ หลังจากการได้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียนนำไปสู่การเคารพ การฟัง และร่วมหาทางออกของปัญหาร่วมกัน ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

อภิปรายผล

จากผลการวิจัยเชิงปริมาณโดยใช้แบบประเมินพฤติกรรม ปรากฏผลว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมการเรียนแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบโครงการโดยให้ความร่วมมือในระดับที่ดีมาก มีความตั้งใจในระดับดีมาก มีความรับผิดชอบในระดับดีเยี่ยม มีการวางแผนในความรู้สึกร่วมมีส่วนร่วมระดับดีมาก และมีพฤติกรรมรับรู้และมีส่วนร่วมทางบวกในระดับที่ดีเยี่ยม

ส่วนผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนนำไปสู่การแก้ปัญหาการไม่กล้ามีส่วนร่วมของนักศึกษา โดยใช้วิธีการเรียนรู้ในรูปแบบโครงการสะท้อนพฤติกรรมมีส่วนร่วมและการสร้างความสัมพันธ์ในทิศทางบวกที่สามารถนำไปสู่การจัดวางความสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนและผู้เรียนได้มากยิ่งขึ้น

ผลการศึกษาเชิงคุณภาพด้วยการสนทนากลุ่ม และสัมภาษณ์เชิงลึกสอดคล้องและสนับสนุนในทิศทางเดียวกับแบบสังเกตพฤติกรรมมีส่วนร่วม พบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีพฤติกรรมเรียนแบบมีส่วนร่วมรูปแบบโครงการโดยให้ความร่วมมือในระดับที่ดีมาก มีความตั้งใจในระดับดีมาก มีความรับผิดชอบในระดับดีเยี่ยม มีการวางแผนในความรู้สึกร่วมมีส่วนร่วมในระดับดีมาก และมีพฤติกรรมรับรู้และมีส่วนร่วมทางบวกในระดับที่ดีเยี่ยม ถือเป็นพฤติกรรมมีส่วนร่วมที่มีผลมาจากการจัดการเรียนการสอนรูปแบบโครงการ นอกจากนี้มีข้อมูลเชิงคุณภาพยังได้สนับสนุนการศึกษาพฤติกรรมมีส่วนร่วมโดยพบว่า ความพึงพอใจของนักศึกษาที่ผ่านการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วมรูปแบบโครงการมีทิศทางที่เป็นบวก ผู้เรียนมีความรู้สึกพึงพอใจในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าว และการมีส่วนร่วมในชั้นเรียน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาการไม่กล้ามีส่วนร่วมของนักศึกษา

ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเชิงคุณภาพได้ให้ข้อเสนอใหม่ที่น่าสนใจนอกเหนือจากการศึกษาแบบสังเกตพฤติกรรม พบว่า การพยายามจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบนี้ทำให้เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สร้างประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในห้องเรียน สร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนและร่วมเรียนรู้ หลังจากการได้แลกเปลี่ยนระหว่างผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียนนำไปสู่การเคารพ การฟัง และร่วมหาทางออกของปัญหาร่วมกัน ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมมากยิ่งขึ้น

สรุป

จากพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาที่มีความสำคัญเป็นอย่างมากต่อการเรียนรู้ ทำให้นักศึกษา กล้าฟันฝ่า อุปสรรคและปัญหา ส่งผลผู้เรียนเกิดความร่วมมือ ความตั้งใจ ความรับผิดชอบ การวางตนในความรู้สึก อารมณ์และเจตคติก่อให้เกิดองค์ความรู้ ทักษะ ทักษะ และพฤติกรรมของผู้เรียนได้สูงสุด กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมีวิธีการที่หลากหลายสามารถนำมาใช้ในวัตถุประสงค์ที่ต่างกัน เช่น การฝึกอบรมบุคลากร การเรียนการสอนในโรงเรียน การศึกษาในชั้นเรียนระดับปริญญาตรีและสูงกว่า รวมไปถึงการพัฒนาชุมชนเพื่อขจัดปัญหาความยากจนในประเทศต่าง ๆ และมุ่งให้ผู้เข้าสู่วิชาการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมสามารถสร้างทักษะในด้านต่าง ๆ โดยเฉพาะการสร้างทักษะในเชิงวิชาชีพ การดำเนินอาชีพ ความคิดริเริ่มและการแสวงหาความรู้ด้วยตัวเองตลอดชีวิต (Paphatsarakarn, 2011)

ดังนั้นการจัดรูปแบบการสอนแบบปกติในรูปแบบกิจกรรมที่ได้ออกแบบไว้ทั้งในเรื่องสื่อการเรียนการสอน อุปกรณ์ และวิธีการต่าง ๆ เปลี่ยนเป็นการเรียนแบบมีส่วนร่วมในชั้นเรียนของนักศึกษา หมายรวมถึง การให้ความร่วมมือ ความตั้งใจ ความรับผิดชอบ การวางตนในความรู้สึก อารมณ์และเจตคติ การรับรู้และมุมมองเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ทักษะ ทักษะของผู้เรียนได้สูงสุด โดยใช้วิธีการในรูปแบบโครงการ ผลสัมฤทธิ์จากการประเมินพฤติกรรมและกระบวนการการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนสร้างพฤติกรรมทางบวกทั้งพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของนักศึกษาก่อให้เกิดความพึงพอใจของผู้เรียนต่อการเรียนการสอน และทักษะการสนองตอบความต้องการของนักศึกษา (ผลสะท้อนกลับ) ในทิศทางที่เป็นบวก

การวิจัยเชิงปริมาณจากแบบประเมินพฤติกรรมกลุ่มตัวอย่างเกือบทั้งหมดมีพฤติกรรมเรียนแบบมีส่วนร่วมในรูปแบบโครงการมีความร่วมมือในระดับที่ดีมาก มีความตั้งใจในระดับดีมาก มีความรับผิดชอบในระดับดีเยี่ยม มีการวางตนในความรู้สึกมีส่วนร่วมระดับดีมาก และมีพฤติกรรมรับรู้และมีมุมมองทางบวกในระดับที่ดีเยี่ยม ดังนั้นความพึงพอใจของนักศึกษาที่ผ่านการจัดการเรียนการสอนแบบมีส่วนร่วม ในรูปแบบโครงงานมีทิศทางที่เป็นบวก ผู้เรียนมีความรู้สึกพอใจในการจัดรูปแบบการเรียนการสอนดังกล่าวนี้ และการมีส่วนร่วมในชั้นเรียนและมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาการไม่กล้ามีส่วนร่วมของนักศึกษา

กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นการบรรยาย ไม่สะท้อนการจัดการเรียนการสอนที่เน้นกระบวนการคิด การคิดระดับพื้นฐาน และการคิดในระดับสูง กระบวนการคิดจะช่วยให้ปรับเปลี่ยนมุมมอง ของข้อมูลที่มีอยู่เพื่อให้สามารถใช้ประโยชน์ในการแก้ปัญหาของการเรียนในชั้นเรียนเพื่อปรับ เปลี่ยนความสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและผู้สอน ถือเป็นการยอมรับ ยึดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ (Chantarattana, 2015)

จากการพยายามจัดรูปแบบการเรียนการสอนแบบนี้ทำให้เป็นรูปแบบการเรียนรู้ที่สร้าง ประชาธิปไตยที่เกิดขึ้นในห้องเรียน สร้างวัฒนธรรมการแลกเปลี่ยนและร่วมเรียนรู้ สร้าง วัฒนธรรมเชิงวิพากษ์วิจารณ์ และสร้างการปฏิสัมพันธ์หลากหลายทิศทาง ดังนั้นการได้ แลกเปลี่ยนระหว่างผู้สอนและเพื่อนในชั้นเรียนนั้นสามารถนำไปสู่การเคารพ การฟัง และร่วม หาทางออกของปัญหาร่วมกัน ส่งผลต่อพฤติกรรมการมีส่วนร่วมของการเรียนการสอนในปัจจุบัน มากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- Chantarattana, R. (2015). Factors Influencing Lateral Thinking of Student in Yala Rajabhat University. *Journal of Yala Rajabhat University*, 10(2), 91-106. (in Thai)
- Faculty of Liberal Arts and Management Science. (2015). *Self Assessment Report 2015*. Surathani: Prince Of Songkhla University Surathani Campus. (in Thai)
- Paphatsarakarn, S. (2011). *The study involved in the teaching process with the participation of third year student of Public Administration program in first semester of the academic year 2011*. Bangkok: Suan Dusit Rajabhat University. (in Thai)
- Pengjan, S. (2015). *Evaluation from of Project Management and Project Evaluation*. Surathani: Prince Of Songkhla University Surathani Campus. (in Thai)
- Sukkhasem, T. (2011). *Research report Develop assertiveness behaviors using role-play Students in the first year of the first lessons 2/2554 on "Public Policy"*. Kamphaengphet: Kamphaengphet Rajabhat University. (in Thai)
- Sungsuk, S. (2013). *Develop assertiveness behaviors using role play students of the vocational for 2/16 branch retail business in the course of business and entrepreneurship*. Bangkok: Panyapiwat Institute of Management. (in Thai)
- Wattanasin, R., Rerkjarijumphon, N. & Promsiri, S. (2009). *Studies Report Chatting in classrooms*. Bangkok: Suan Dusit Rajabhat University. (in Thai)